Pavlo Parkhomenko, Michael Lavruk, Ivan Tkach (2019) Analiz zdiysnennya byudzhethnoho ta oboronnoho planuvannya u systemi Ministerstva oborony Ukrainy ta Zbroynykh Syl Ukrainy v konteksti rozvytku ozbroynennya ta viys'kovoyi tekhniki [Analysis of the implementation of the budget and defence planning in the Ministry Defence of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine in the context of weapons and military equipment]. *Social development & Security*. 9(5), 174 – 189.
DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.5.12>

Аналіз здійснення бюджетного та оборонного планування у системі Міністерства оборони України та Збройних Сил України в контексті розвитку озброєння та військової техніки

Павло Пархоменко *, Михайло Лаврук **, Іван Ткач ***

* Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, проспект Повітрофлотський 28, м. Київ, 03049, Україна, e-mail: mpar88@ukr.net, старший викладач кафедри економіки та фінансового забезпечення.

** Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, проспект Повітрофлотський 28, м. Київ, 03049, Україна, e-mail: tkachivan9@gmail.com, старший викладач кафедри.

*** Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, проспект Повітрофлотський 28, м. Київ, 03049, Україна, e-mail: tkachivan9@gmail.com, доктор економічних наук, професор, начальник навчально-наукового центру оборонного менеджменту.

Article history:

Received: August, 2019

1st Revision: September, 2019

Accepted: October, 2019

Анотація: У статті розглянуті основні підходи до організації бюджетного та оборонного планування в Міністерстві оборони України та Збройних Сил України в контексті розвитку озброєння та військової техніки. У дослідженні зосереджено увагу на доцільності та необхідності приведення бюджетного та оборонного планування до найкращих світових практик, що застосовуються провідними

країнами світу, у тому числі щодо планування розвитку озброєнь з урахуванням витрат на забезпечення життєвого циклу зразків озброєння та військової техніки. Узагальнені та обґрунтовані погляди у науково-практичному середовищі в Україні на шляхи та проблемні питання впровадження зарубіжного досвіду планування розвитку озброєнь у вітчизняну практику. За результатами проведеного дослідження вироблені рекомендації до формування техніко-економічних показників життєвого циклу озброєння та військової техніки, що мають місце у науково-практичному середовищі замовників і виконавців озброєнь.

Ключові слова: бюджетне планування, оборонне планування, озброєння, військова техніка, життєвий цикл, техніко-економічні показники.

1. Постановка проблеми

1.1. Новизна дослідження.

Суттєві зміни в геостратегічному, воєнно-політичному, соціально-економічному й демографічному становищі у світі та в Україні, а також низка

стратегічно-концептуальних нормативних документів, ухвалених упродовж останнього часу, викликали потребу в розробленні нових підходів до питань забезпечення національної безпеки держави, у тому числі – визначення й уточнення:

економічних можливостей держави щодо забезпечення потреб сектору безпеки і оборони (далі – СБ і О), зумовлених необхідністю вирішення покладених на них завдань;

вартісної оцінки витрат, потрібних для реалізації планів розвитку СБ і О України та підтримання на необхідному рівні його бойової та мобілізаційної готовності тощо.

Проблема науково-обґрунтованого та ефективного використання обмежених фінансових і матеріальних ресурсів, які виділяються державою для потреб СБ і О, особливо для вдосконалення його технічного оснащення новими та модернізованими зразками озброєння і військової техніки (далі – ОВТ), набула виключної важливості.

При цьому, актуальним стає завдання комплексного оцінювання фінансових витрат не лише на закупівлю нових і модернізованих ОВТ, а й на забезпечення всіх стадій життєвого циклу (далі – ЖЦ) зразків ОВТ, починаючи з їх розроблення та закінчуючи утилізацією.

1.2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженнями проблем раціонального використання видатків оборонного бюджету на забезпечення збройних сил сучасним ОВТ, управління розподілом фінансових ресурсів з урахуванням пріоритетності об'єктів призначення, пошуком шляхів удосконалення нормативно-правових документів з оборонного планування і фінансового забезпечення потреб оборони і безпеки України займалися і займаються такі науковці, як: В. П. Горбулін, В. С. Шеховцов, А. І. Шевцов [7], В. М. Бегма [8], І. М. Іванова [9] та інші.

В останні роки в Україні в середовищі замовників і виконавців державного оборонного замовлення (далі – ДОЗ) спостерігається інтерес до вивчення позитивного досвіду провідних країн НАТО щодо зазначеної вище проблематики.

Дослідженнями вище зазначеного займаються такі науковці, як: І. Б. Чепков, В. К. Борохвостов, І. В. Борохвостов, О. М. Рябець [10], Б. А. Демидов, О. П. Коростельов [11], І. М. Ткач [12, 13, 14].

Вказані науковці у своїх публікаціях та дослідженнях зазначають необхідність комплексного оцінювання фінансових витрат не лише на закупівлю зразків ОВТ, а й на забезпечення всіх стадій ЖЦ зразків ОВТ. Однією із невирішених проблем залишається відсутність в Україні системного науково-методичного забезпечення аналізу воєнно-технічних і техніко-економічних аспектів ЖЦ ОВТ, прийнятного для погодження інтересів замовників і виконавців державного оборонного замовлення.

Досвід розвинених країн в розробці і експлуатації ОВТ свідчить про те, що контракти життєвого циклу відкривають досить ефективний для всіх сторін

шлях розвитку оборонної промисловості. Зокрема, на Заході популярна концепція сервісної підтримки, орієнтована на кінцевий результат (Performance Based Lifecycle Product Support – PBL). Основна ідея концепції – відмова від жорсткого, раз і назавжди встановленого розмежування відповідальності між військовим замовником і цивільним постачальником та після виробничої стадії життєвого циклу ОВТ. З'являється можливість укладення між ними довготривалих і взаємовигідних угод про сервісну підтримку виробів. Предметом таких угод стають не конкретні запасні частини, матеріали або послуги, а нормовані показники кінцевого результату сервісної підтримки, а саме – показники справності, надійності, економічності в експлуатації, стану технічної готовності.

У провідних країнах Заходу, і особливо в США, концепція PBL існує і успішно працює, а конкурентоспроможність продукції військового призначення росте. Успішному впровадженню концепції сервісної підтримки життєвого циклу виробів сприяла тривала робота з розвитку CALS-технологій, що ведеться в рамках національних програм.

Побудова в Україні системи контрактів наскрізного життєвого циклу із втіленням CALS – технологій потребує тривалої і не однорічної роботи, нового мислення учасників контрактації та сучасного нормативно-методичного забезпечення для ефективного використання фінансових ресурсів, розглядаючи при цьому можливі альтернативи та враховуючи вартісні й часові показники всіх заходів стадій (етапів) ЖЦ зразків ОВТ.

1.3. Постановка завдання

Мета статті – проведення аналізу, узагальнення поглядів та проблемних питань впровадження зарубіжного досвіду щодо планування розвитку ОВТ у вітчизняну практику з послідуочим розробленням рекомендацій до формування техніко-економічних показників ЖЦ зразків ОВТ.

2. Виклад основного матеріалу

Відповідно до вимог документів стратегічного планування загальний обсяг фінансування сектору безпеки і оборони має складати щороку не менше 5 відсотків ВВП, у тому числі видатки на оборону – не менше 3 відсотків ВВП.

У 2019 році МО України, без Державної спеціальної служби транспорту (далі ДССТ) з урахуванням змін передбачено 102,1 млрд. грн., у тому числі:

100,3 млрд. грн – загальний фонд;

1,8 млрд. грн – спеціальний фонд.

Видатки МО України на 2019 рік планується використати:

17,3 млрд. грн (16,9 %) – на розвиток, закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння, військової техніки;

66,5 млрд. грн (65,1 %) – на персонал;

5,8 млрд. грн (5,7 %) – на інфраструктуру;

12,5 млрд. грн (12,3 %) – на експлуатаційні витрати.

Планування МО України здійснюється за класифікацією НАТО.

У рамках короткострокового планування у МО України розроблено та затверджено Міністром оборони України Орієнтовний план утримання та розвитку ЗС України (далі – ОПУР) на 2020 рік та два подальші роки.

Основними пріоритетами фінансування визначено:

забезпечення своєчасного та повного соціального захисту військово-службовців (в першу чергу тих, які виконували та продовжують виконувати завдання в складі об'єднаних сил), комплектування посад професійними військовими та виплату їм гідного грошового забезпечення;

оснащення військ сучасними зразками озброєння та військової техніки, у тому числі на виконання доручення Президента України щодо розробки високоточного ракетного озброєння та розвитку морської складової;

матеріально-технічне забезпечення військ, у першу чергу операції об'єднаних сил.

Складовими ОПУР ЗС України є:

I. Розподіл фінансового ресурсу для досягнення стратегічних (оперативних) цілей розвитку.

II. Основні показники ОПУР ЗС України.

III. Перелік заходів з фінансово-економічним обґрунтуванням, який містить 7-м стратегічних цілей розвитку, а саме:

1. Розвиток системи управління ЗС України на основі прийнятих у державах – членах НАТО принципів і стандартів.

2. Удосконалення системи оборонного планування, запровадження у МО України та ЗС України прозорого та ефективного управління ресурсами з використанням сучасних євроатлантичних підходів.

3. Набуття спроможностей ЗС України для гарантованої відсічі збройній агресії, оборони держави та участі в підтриманні миру і міжнародної безпеки.

4. Створення єдиної системи логістики та удосконалення системи медичного забезпечення ЗС України відповідно до стандартів НАТО.

5. Професіоналізація ЗС України та створення необхідного військового резерву ЗС України.

6. Підтримання існуючих спроможностей ЗС України.

7. Розвиток озброєння та військової техніки.

Адміністрацією ДССТ визначено дві стратегічні цілі щодо:

забезпечення функціонування об'єктів транспортної інфраструктури;

протидії терористичним загрозам на об'єктах транспортної інфраструктури.

Для реалізації вищезазначених стратегічних цілей Генеральним штабом (далі – ГШ) ЗС України визначено потребу у фінансових ресурсах на середньостроковий період (табл. 1).

Міністерством фінансів України орієнтовні показники видатків держбюджету на 2020 рік на СБ і О визначені без розподілу між головними розпорядниками бюджетних коштів.

Таблиця 1. Потреба у фінансових ресурсах Збройних Сил України на середньостроковий період

Рік	Загальна потреба		у тому числі	
	млрд грн	% від ВВП	першочергові заходи	
			млрд грн	% від ВВП
2020	218,7	4,80%	136,6	3,00%
2021	222,7	4,39%	147,3	2,90%
2022	248,0	4,41%	164,3	2,92%

Згідно зі статтею 33 Бюджетного кодексу України (далі – БК України) РНБО України на підставі обсягу видатків на Національну безпеку і оборону на середньостроковий період, доведеного МФ України, своїм рішенням від 02.11.2019 затвердила розподіл видатків на оборону і безпеку на 2020 рік між силовими міністерствами і відомствами у сумі 245 801,8 млн. грн.

Відповідно до вищезазначеного рішення Урядом України доопрацьовано проект Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” схвалено на засіданні Кабінету Міністрів України від 03.11.2019 та подано на друге читання до Верховної ради України (далі – ВР України).

Проектом Законом України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” передбачено видатки на оборону та національну безпеку в розмірі 245,8 млрд. грн, що становить 5,45 % ВВП та відповідає вимогами документів стратегічного планування.

Ці видатки порівняно з 2019 роком (212,0 млрд. грн) збільшено на 33,8 млрд. грн, або на 16%, та згідно з рішенням РНБО України від 2 листопада 2019 року передбачено спрямувати:

136,5 млрд. грн (3,03 % ВВП) – на оборону;

109,3 млрд. грн (2,45 % ВВП) – на безпеку.

До видатків на оборону відноситься фінансування МО України, Головного управління розвідки МО України, Державної спеціальної служби транспорту, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства (в частині розвитку оборонно-промислового комплексу для виготовлення продукції оборонного призначення), а також надання державних гарантій для фінансування програм, пов'язаних із підвищенням обороноздатності і безпеки держави.

Видатки МО України (116,1 млрд. грн) порівняно з 2019 роком (101,7 млрд. грн) збільшено на 14,4 млрд. грн, або ж на 14 %.

Зазначений фінансовий ресурс планується розподілити наступним чином: 22,8 млрд. грн, або ж 20 %, підуть на розвиток, закупівлю, модернізацію та ремонт ОВТ. Ця сума порівняно з поточним роком збільшилася на 5,9 млрд грн.

6,9 млрд грн (6%) виділятимуться на відновлення та розвиток інфраструктури. Зазначена сума порівняно з 2019 роком також зросла більш ніж на один мільярд гривень.

На експлуатаційні витрати ЗС України в наступному році передбачено 13,9 млрд. (12 %), що перевищує кошторисні призначення, виділені МО України цього року на майже півтора мільярда гривень (1,4 млрд. грн).

Лева частка бюджету МО України на 2020 рік, а саме 72,5 млрд. грн (або 62 %) піде на утримання персоналу ЗС України. Ця сума також зросла на 6,0 млрд. грн.

Також додатково МО України передбачено 9,0 млрд. грн. державних гарантій для фінансування програм, пов'язаних із підвищенням обороно-здатності і безпеки держави. Ця сума також збільшилася порівняно з 2019 роком в тричі.

Таким чином, бюджетні асигнування МО України збільшено майже за усіма статтями.

За результатами розгляду пропозицій до Бюджетної декларації на 2020 – 2022 роки за статтями, пов'язаними із забезпеченням національної безпеки і оборони України, РНБО України зобов'язала Уряд України вжити у 2020 – 2022 роках заходів щодо забезпечення належного фінансування СБ і О України, зокрема за такими напрямками:

- розвиток СБ і О відповідно до принципів і стандартів НАТО і ЄС;

- удосконалення планування та управління ресурсами у сфері безпеки і оборони;

- розвиток озброєння, військової і спеціальної техніки;

- створення та освоєння виробництва озброєння, військової техніки, боєприпасів та продуктів спеціальної хімії, зокрема сучасного високоточного ракетного озброєння (ракетних систем і комплексів, у тому числі крилатих ракет).

У 2018 році ВР України прийняла Закон України “Про національну безпеку України”, яким запроваджено поняття “планування у сферах національної безпеки та оборони”, яке поділяється на довгострокове (понад п'ять років), середньострокове (до п'яти років), короткострокове (до трьох років).

В той же час, в Україні введено поняття «середньострокове бюджетне планування» терміном на три роки. Уряд України схвалює Прогноз економічного і соціального розвитку України, визначаючи основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України, також на три роки (2020–2022 роки).

В рамках короткострокового планування в МО України розробляється План утримання та розвитку ЗС України, в якому знаходять відображення основні показники ДОЗ та деталізовані розрахунки розподілу ресурсів для досягнення та підтримання нових та існуючих спроможностей ЗС України (на трирічний період).

Крім того, згідно з вимогами документів стратегічного планування, в МО України здійснюється планування на середньострокову та довгострокову перспективу. Для якісного планування необхідні орієнтовні граничні показники видатків загального фонду державного бюджету на середньостроковий період (до п'яти років), які відповідно до БК України мають бути надані МФ України.

У зв'язку з тим, що основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України затверджуються тільки на три роки, на наш погляд, при опрацюванні вихідних даних слід прогнозні видатки для МО України на середньострокову та довгострокову перспективу визначати на рівні 3 % ВВП (як

передбачено чинним законодавством), при цьому планові показники ВВП на 5 років і більше визначати розрахунково. Це дозволить досягнути більшої узгодженості оборонного планування (на основі спроможностей) з бюджетним плануванням, посилить зв'язок бюджетних призначень із пріоритетами держави для підвищення результативності використання бюджетних коштів.

Досягнення цілей державної політики у сфері оборони можливо, зокрема, шляхом збільшення МО України видатків на розвиток озброєння, військової і спеціальної техніки, що є однією із стратегічних цілей розвитку. Планування видатків на розвиток озброєння, військової і спеціальної техніки слід координувати з плануванням на основі спроможностей для того, щоб охопити весь спектр питань: можливості бюджету, науку (проведення НДДКР, дослідження, розробки), випробування та оцінка результатів, виробництво, розгортання, експлуатація та утилізація.

У 2019 році в бюджеті МО України за бюджетною програмою 2101150 “Розвиток, закупівля, модернізація та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання” непередбачено планування і виділення коштів за підпрограмою, яка б передбачала витрати на весь життєвий цикл ОВТ.

Слід зазначити, що перелічені у розглянутих вище документах заходи з розвитку ОВТ, у тому числі – заходи з розробки та виробництва нових зразків ОВТ, діючими нормативними документами з короткострокового планування в МО України та ГШ ЗС України по факту визначені лише частково. Така оцінка пояснюється тим, що тривалість розробки сучасних складних технічних об'єктів – літаки, ракетні комплекси, кораблі, засоби радіоелектронної техніки може досягати до 10–15 років. Сам процес розробки пов'язаний із виникненням непередбачуваних проблем та ситуацій, що не може бути передбачений на його початкових етапах як для замовника так і для виконавця.

Таким чином, для складних зразків ОВТ постає необхідність у визначенні термінів і обсягів фінансування на довгострокову перспективу, яка може значно перевищувати прийняті у нормативних документах та розглянуті вище терміни планування.

З огляду на викладене, виникає необхідність у координуванні та узгодженні нормативно-правової бази з планування у СБ і О взагалі, та у МО України та ГШ ЗС України, як його складових, із об'єктивними термінами розробки та подальшого виготовлення складових ОВТ. Суть координування має полягати у збільшенні тривалості термінів планування фінансового забезпечення розробки складних зразків ОВТ відповідно до реальних термінів їх розробки з метою формування, як у замовника, так і у виробника впевненості у доцільності та попиту на розроблюване ОВТ.

Таку потребу синхронізовано із переходом у світовій практиці виробництва та торгівлі озброєннями на формування техніко-економічних показників життєвого циклу ОВТ, як підґрунтя для формування планових документів із створення складного ОВТ та фінансового забезпечення його життєвого циклу.

Необхідно зазначити, що в останні роки в Україні взагалі та в МО України та ГШ ЗС України проведена значна робота з втілення принципів та підходів оборонного та бюджетного планування провідних країн. Однак, питання

планування витрат створення нових зразків ОВТ на весь їх ЖЦ знаходиться лише на початку його практичної реалізації. Деякі проблеми із втілення планування розвитку складного ОВТ із урахуванням витрат на його ЖЦ розглядаються нижче.

У вітчизняному науково-практичному середовищі прийняте наступне визначення ЖЦ ОВТ: життєвий цикл виробу ОВТ – це сукупність взаємопов'язаних процесів послідовної зміни стану виробу конкретного типу від початку дослідження й обґрунтування його розробки до закінчення експлуатації і виключення з обігу в оборонній сфері. ЖЦ виробів ОВТ прийнято розподіляти на стадії, а стадії – на етапи.

За будь-якого варіанта можливого надходження озброєнь ЖЦ зразка ОВТ складається з таких типових стадій:

1. Дослідження і обґрунтування розробки (розроблення концепції створення зразка ОВТ).
2. Розробка (проведення НДДКР із створення нового, або модернізації наявного зразка ОВТ в Україні, або придбання потрібного зразка ОВТ за імпортом).
3. Виробництво (серійне виробництво, або модернізація зразка ОВТ, або придбання його за імпортом).
4. Експлуатація.
5. Капітальний ремонт (лише для виробів, що передбачають капітальний ремонт).
6. Утилізація виробів, що не підлягають подальшому використанню (може бути передбачена в життєвому циклі виробів деяких типів).

До основних параметрів життєвого циклу відносяться його структура, тривалість і економічні параметри.

Структура життєвого циклу є сукупністю стадій з часовими межами початку і кінця кожної з них, які, у свою чергу, за видовою ознакою робіт, що виконуються, підрозділяються на етапи.

Економічні параметри життєвого циклу:

кількісні параметри (обсяги виконуваних робіт, обсяги випуску виробів, кількість виробів, що поставляються замовнику та ін.);

витратні (вартісні) параметри (витрати на НД і ДКР, на підготовку та освоєння виробництва, на виробництво виробів, витрати на експлуатацію, ремонт і утилізацію виробів тощо;

якісні параметри (завдання із забезпечення, підтримки і відновлення якості виробів).

Для характеристики з техніко-економічної (ресурсно-витратної) сторони процесів створення (розробки та виробництва), експлуатації, ремонту та утилізації ОВТ в світовій практиці використовуються вартісні і пов'язані з ними часові показники.

Вартісні показники характеризують прогнозні (фактичні) витрати фінансових ресурсів на реалізацію життєвого циклу зразка ОВТ, або його складових частин (стадій, етапів): на розробку, виробництво, капітальний ремонт, експлуатацію одиничного виробу ОВТ (партії виробів) тощо.

Часові показники характеризують прогнозу (фактичну) тривалість життєвого циклу зразка ОВТ, або його складових частин і використовуються при розподілі фінансових ресурсів по роках планового періоду часу у процесах коротко-, середньо- та довгострокового планування (мал. 1).

Мал. 1. Техніко-економічні (ресурсно-витратні) показники стадій (етапів) і всього ЖЦ зразка ОВТ

Таким чином, часові і вартісні показники характеризують тривалість реалізації окремих стадій (етапів) життєвого циклу зразка ОВТ і життєвого циклу в цілому, потрібні обсяги їх фінансування, а також структуру витрат (витрати на виконання окремих етапів ДКР і ДКР в цілому, вартість виробництва, ремонту, експлуатації та утилізації зразків ОВТ та ін.).

Для обґрунтованого визначення часових і вартісних показників створюваного складного ОВТ, як для Замовників, так і для Виконавців необхідне відповідне системне уніфіковане методичне забезпечення.

Від якості методичного забезпечення, використовуваного для визначення вартісних і часових показників, в істотному ступені залежить реалізація планів в області ОВТ та ефективність використання виділених для цього бюджетних коштів.

Станом на сьогодні, в вітчизняній практиці Замовників формування техніко-економічних показників ЖЦ зразка ОВТ здійснюється переважно індивідуально стосовно конкретного типу зразка ОВТ, конкретної стадії (етапу) його ЖЦ і виду планування. Але, визнається необхідною робота із уніфікації цих показників, створення баз статистичних даних цих показників, у тому числі для майбутнього поступового переходу на актуальні, так звані, контракти наскрізного ЖЦ.

У процесі формування планів створення зразків ОВТ, як правило, проводиться порівняння існуючого (базового) зразка ОВТ і планованого до створення нового перспективного (альтернативного) зразка. Новий зразок може мати, зазвичай, кілька можливих варіантів виконання. Кожний варіант нового зразка відрізняється значеннями своїх тактико-технічних і експлуатаційних характеристик, які, в свою чергу, впливають на значення вартісних показників варіантів нових зразків ОВТ.

Одним з основних показників, що використовуються для обґрунтування оптимального варіанта виконання зразка ОВТ, є сумарний обсяг витрат, необхідних на реалізацію стадій і всього життєвого циклу зразка.

Крім того, відповідно до методології програмно-цільового планування, при формуванні документів з фінансового забезпечення програм розвитку ОВТ необхідно враховувати вартісні показники всіх стадій життєвого циклу зразка ОВТ і раціонально розподіляти фінансові ресурси по цих стадіях. Для раціонального розподілу фінансових ресурсів за стадіями необхідно знати часовий інтервал (тривалість) життєвого циклу – початок ЖЦ і кінець ЖЦ – так званий горизонт життєвого циклу зразка ОВТ.

Для визначення тривалості ЖЦ може застосовуватись такий підхід (мал. 2).

Мал. 2. Визначення тривалості ЖЦ зразка ОВТ

Вихідною точкою початку ЖЦ є або початок планового періоду (якщо початок життєвого циклу зразка передує або збігається з початком планового періоду), або початок життєвого циклу зразка (якщо початок планового періоду передує або збігається з початком життєвого циклу зразка).

Визначення горизонту ЖЦ зразка ОВТ може бути засноване на послідовному додаванні до вихідної точки (початку ЖЦ зразка) прогнозних

значень тривалості стадій ЖЦ – тривалості НДР, ДКР, виробництва серійного зразка, експлуатації всіх екземплярів зразка, що поставлені у війська (мал. 3).

Мал. 3. Визначення межі часового інтервалу ЖЦ ОВТ

При цьому можна прийняти, що ДКР починається у рік закінчення НДР або у наступному році.

Для оцінювання тривалості стадій ЖЦ конкретного зразка ОВТ необхідна робота над уніфікацією методик визначення тривалості ЖЦ для різних типів ОВТ.

Оціночні значення тривалості окремих стадій ЖЦ та його горизонту дозволяють у першому наближенні оцінити часові показники ЖЦ зразка ОВТ при формуванні планових документів і можуть використовуватися для оцінювання річних і сумарних обсягів фінансування на реалізацію планів створення ОВТ.

В залежності від типу планового документу і виду зразка і виду зразка ОВТ горизонт прогнозування вартісних показників ЖЦ може бути різним. У загальному випадку плановий документ може бути довгостроковим, середньостроковим та короткостроковим (річним). Різний горизонт прогнозування вартісних показників впливає на склад вихідних даних, який потрібен на момент визначення вартісних показників заходів ЖЦ, що і обумовлює необхідність розробки різних економіко-математичних моделей, які дозволяють виконувати короткострокове, середньострокове та довгострокове прогнозування витрат на стадії (етапи) і на ЖЦ у цілому.

До основних проблем, що впливають на точність планування та потребують вирішення відносяться:

прогнозування тривалості стадій (етапів) ЖЦ, яке в даний час здійснюється в значній мірі емпіричним шляхом;

визначення горизонту прогнозування вартісних показників, який може бути різним і залежати від обраного варіанту створення ОВТ (ОВТ нового покоління, або модернізація існуючого ОВТ), виду планування (коротко -, середньо -, довгострокове планування);

невідповідність у часі тривалість ЖЦ для складних зразків ОВТ із тривалістю планового періоду (тривалість тільки стадій створення сучасного ОВТ може складати до 10 і більш років, що перевищує встановлені планові періоди фінансування розвитку озброєнь) тощо.

Напрями вирішення цих проблем, які знаходяться в розробці у науково-практичному середовищі в Україні, полягають у створенні різних економіко-математичних моделей для певного класу зразків ОВТ і для визначених видів планування.

При оцінюванні вартісних показників важливо забезпечити:

їх номенклатурну достатність для всебічної характеристики процесу реалізації ЖЦ зразка ОВТ;

адекватне врахування витрат на зразок ОВТ й у цілому на ОВТ.

При плануванні створення ОВТ та їх фінансового забезпечення необхідно визначити:

на якому рівні досконалості знаходиться існуючий зразок (визначається шляхом порівняння його характеристик з характеристиками кращих зарубіжних зразків такого ж призначення);

які задачі повинні вирішуватися на плановому відрізку часу;

чи здатен існуючий (або альтернативний) зразок вирішувати аналогічні задачі;

якими мають бути характеристики перспективного зразка для рішення поставлених задач з мінімальними витратами на реалізацію його ЖЦ і яким чином їх можна досягнути – модернізацією існуючого зразка або розробкою зразка нового покоління.

3. Висновки і перспективи подальших досліджень

Розглянуті підходи, які прийняті в середовищі замовників і виконавців ДОЗ щодо формування техніко-економічних показників ЖЦ ОВТ, є однією із складових концепції сервісної підтримки життєвого циклу продукції військового призначення на основі CALS – технологій, яка набуває визнання і актуальності в Україні.

Стратегія контрактів наскрізного життєвого циклу – це шлях підвищення ефективності бюджетного та оборонного планування, продуктивності праці і рентабельності виробничої та господарської діяльності промислових підприємств – основи ОПК за рахунок втілення сучасних методів інформаційної взаємодії учасників життєвого циклу ОВТ.

Перехід ОПК на контракти наскрізного життєвого циклу наукоємної продукції військового призначення на основі CALS – технологій може забезпечити:

накопичення, зберігання і систематичне оновлення даних про зразок ОБТ, отриманих на всіх стадіях його життєвого циклу;

суттєве зниження витрат на експлуатацію і підвищення, тим самим, конкурентоспроможності зразків, створених у середовищі інтегрованої логістичній підтримки;

моніторинг ходу експлуатації, який дозволяє накопичувати і аналізувати фактичні дані про надійність, витрати ресурсів всіх видів (трудових, матеріальних, фінансових та ін.), а також ефективне застосування цих даних при модернізації існуючих та проектуванні нових зразків ОБТ;

підвищення об'єктивності ціноутворення на продукцію військового призначення, що сприятиме раціональному витрачання бюджетного ресурсу на оновлення парку ОБТ і зміцнення збройних сил.

Однак, побудова в Україні системи контрактів наскрізного циклу із втіленням CALS – технологій потребує тривалої і не однорічної роботи, нового нормативно-методичного забезпечення для ефективного використання фінансових ресурсів, розглядаючи при цьому можливі альтернативи та враховуючи вартісні й часові показники всіх заходів етапів ЖЦ зразків ОБТ.

Author details (in Russian)

Анализ осуществления бюджетного и оборонного планирования в системе Министерства обороны Украины и Вооруженных Сил Украины в контексте развития вооружения и военной техники

Павел Пархоменко *, Михаил Лаврук **, Иван Ткач ***

** Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховського, пр-кт Воздухофлотский, 28, г. Киев, 03049, Украина, e-mail: mpar88@ukr.net, старший преподаватель кафедры экономики и финансового обеспечения.*

*** Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховського, пр-кт Воздухофлотский, 28, г. Киев, 03049, Украина, e-mail: tkachivan9@gmail.com, старший преподаватель кафедры.*

**** Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховського, пр-кт Воздухофлотский, 28, г. Киев, 03049, Украина, e-mail: tkachivan9@gmail.com, д.э.н., профессор, начальник учебно-научного центра оборонного менеджмента.*

Аннотация: В статье рассмотрены основные подходы к организации бюджетного и оборонного планирования в Министерстве обороны Украины и Вооруженных Сил Украины в контексте развития вооружения и военной техники. Исследование сосредоточено на целесообразности и необходимости приведения бюджетного и оборонного планирования к лучшим мировым практикам, применяемых ведущими странами мира, в том числе по планированию развития вооружений с учетом затрат на обеспечение жизненного цикла образцов вооружения и военной техники. Обобщены и обоснованно взгляды в научно-

практической среде в Украине и проблемные вопросы внедрения зарубежного опыта планирования развития вооружений в отечественную практику. По результатам проведенного исследования выработаны рекомендации к формированию технико-экономических показателей жизненного цикла вооружения и военной техники, имеющих место в научно-практической среде заказчиков и исполнителей вооружений.

Ключевые слова: бюджетное планирование, оборонное планирование, вооружение, военная техника, жизненный цикл, технико-экономические показатели.

Author details (in English)

Analysis of the implementation of the budget and defence planning in the Ministry Defence of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine in the context of weapons and military equipment

Pavlo Parkhomenko *, Michael Lavruk **, Ivan Tkach ***

** The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi,
28, Vozduhoflotsky, ave, Kyiv, 03049, Ukraine,
e-mail: mpar88@ukr.net,
Senior lecturer in economics and financial support.*

*** The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi,
28, Vozduhoflotsky, ave, Kyiv, 03049, Ukraine,
e-mail: tkachivan9@gmail.com,
Senior lecturer.*

**** The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi,
28, Vozduhoflotsky, ave, Kyiv, 03049, Ukraine,
e-mail: tkachivan9@gmail.com,
Doctor of Sciences, Professor,
Chief of the Defense Management center.*

Abstract: The article discusses the main approaches to the organization of budgetary and defense planning in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine in the context of the development of weapons and military equipment. The study focuses on the feasibility and necessity of bringing budgetary and defense planning to the best world practices applied by the world's leading countries, including on arms development planning, taking into account the life-cycle costs of weapons and military equipment. The generalized and substantiated views in the scientific and practical environment in Ukraine on the ways and problematic issues of introducing foreign experience of planning arms development into domestic practice. According to the results of the research, recommendations were made for the formation of technical and economic indicators of the life cycle of weapons and military equipment, which take place in the scientific and practical environment of customers and contractors of weapons.

Keywords: budget planning, defense planning, weapons, military equipment, life cycle, technical and economic indicators.

Використана література

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Закон України “Про Збройні Сил України” від 6 грудня 1991 р. № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.

3. Закон України “Про національну безпеку України” від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
4. Закон України “Про Державний бюджет України на 2019 рік” від 28 лютого 2019 р. № 2696-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України “Про державні цільові програми” від 18.03.2004 № 1621-IV.
6. Концепція Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2020 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. №19-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
7. Горбулін В. П., Шеховцов В. С., Шевцов А. І. Проблеми державного регулювання цін на продукцію оборонно-промислового комплексу України. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 2 (31). С. 105–111.
8. Бегма В. М., Шемаєв В. М. Нормативно-правове та інституційне забезпечення міжнародного воєнно-економічного співробітництва України. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 4 (37). С. 16–24.
9. Іванова І.М. Особливості формування вартості продукції оборонного призначення. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 2 (39). С. 82–87.
10. Павловський І. В., Чепков І. Б., Борохвостов В. К., Борохвостов І. В., Рябець О. М. Науково-методичні підходи до аналізу воєнно-технічних та техніко-економічних аспектів життєвого циклу зразків озброєння та військової техніки. *Наука і оборона*. 2017. № 2. С. 43-51.
11. Методические основы системных исследований и решения проблем технического оснащения вооруженных сил государства. Под ред. Б.А. Демидова и О.П.Коростелева. Кн.1,2 Київ: Стилос, 2016.
12. Anatolii A. Loishyn, Ivan M. Tkach, Oleh I. Uhrynovych, Dmitry A. Okipniak and Maryna, V. Potetiuiieva. Risk management in defense program: Evidence from Ukrainian arm forces. *Management Science Letters*, 9 (2019), 1071–1082. DOI: 10.5267/j.msl.2019.3.017 26.
13. Loishyn, Anatolii A. Tkach, Ivan M. Liashenko, Ihor O. Zinchenko, Andrii & Lobanov, Anatolii A. Research of main international approaches for risk management process's standardization in the context of internal control standardization in the Armed Forces of Ukraine and providing national security. *Revista Espacios*. Vol. 40 (Nº 20) Year 2019/ URL: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n20/19402014.html>
14. Ткач І. М. Концептуальні засади воєнно-економічної безпеки держави : монографія. Київ : НУОУ ім. І. Черняхівського, 2018. 312 с.

References

1. Budget Code of Ukraine dated July 8, 2010 No. 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Law of Ukraine “On the Armed Forces of Ukraine” of December 6, 1991 No. 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
3. Law of Ukraine “On National Security of Ukraine” of June 21, 2018 No. 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
4. Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2019” of February 28, 2019 No. 2696-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Law of Ukraine “On State Targeted Programs” of 18.03.2004 № 1621-IV.
6. The Concept of the State Target Program of Reform and Development of the Defense-Industrial Complex of Ukraine for the Period up to 2020, approved by the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 20, 2016 № 19-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
7. Gorbulin V.P., Shekhovtsov V.S., Shevtsov A.I. (2014) Problems of state regulation of prices for products of the defense-industrial complex of Ukraine. *Strategic priorities*. No.2 (31). P. 105–111. (in Ukraine)

8. Begma V.M., Shemaev V.M. (2015) Regulatory and institutional support of international military-economic cooperation of Ukraine. *Strategic priorities*. No. 4 (37). P. 16–24. (in Ukraine)
9. Ivanova I.M. (2016) Features of formation of the value of defense products. *Strategic priorities*. No. 2 (39). Pp. 82–87. (in Ukraine)
10. Pavlovsky I.V., Chepkov I.B., Borokhvostov V.K., Borokhvostov I.V., Ryabets O.M. (2017) Scientific and methodological approaches to the analysis of military-technical and technical-economic aspects of the life cycle of weapons samples and military equipment. *Science and defense*. № 2. S. 43-51. (in Ukraine)
11. Methodical basis of systematic research and solution of problems of technical equipment of the armed forces of the state. Ed. BA Demidov and OP Korostelev. Book 1, 2 Kyiv: Stylos, 2016. (in Ukraine)
12. Anatolii A. Loishyn, Ivan M. Tkach, Oleh I. Uhrynovych, Dmitry A. Okipniak and Maryna, V. Potetiueva. Risk management in defense program: Evidence from the Ukrainian arm forces. *Management Science Letters*, 9 (2019), 1071–1082. DOI: 10.5267/j.msl.2019.3.017 26.
13. Loishyn, Anatolii A. Tkach, Ivan M. Liashenko, Ihor O. Zinchenko, Andrii & Lobanov, Anatolii A. Research of major international approaches to risk management process standardization in the context of internal control standardization in the Armed Forces of Ukraine and providing national security. *Revista Espacios*. Vol. 40 (Nº 20) Year 2019 / URL: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n20/19402014.html>
14. Tkach I.M. (2018) *Kontseptual'ni zasady voyenno-ekonomichnoyi bezpeky derzhavy* [Conceptual principles of military and economic security of the state] monograph. Kyiv: NUDU, 312 p. (in Ukraine)

© 2019 by the authors; Social development & Security, Ukrainian. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CCBY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).